

3.1 – מעגלי הרוע

- א. חידושי הריטב"א.
- ב. פירוש על כמה אגדות – הגר"א, עמ' כד.
- ג. מהרש"א.
- ד. בן יהודע.
- ה. מאמרי הראי"ה ח"ב עמ' 425.

וראה עוד:

עיון יעקב על "עין יעקב", דברים אלו אינם מעלה לאדם.
 יד יוסף על "עין יעקב", תאוה וכבוד.
 עוללות אפרים ח"ב עמ' תרכ"ב. תאוות הממון.
 אמת ליעקב עמ' 61 ד"ה והכוונה. כוחות הטומאה ופעולתם.

3.2 – בריות מיוחדות ומשונות (מהירות)

- א. חידושי אגדות מהר"ל, ח"ג, עמ' פז.

3.3 – סוגי תלמידי חכמים

ראה עוד:

ליקוטי מהר"ן יב, התנא והלמדן.

ו.א. חידושי הריטב"א

הורמיו בר ליליתא וכו'. יש אומרים שהוא שד, ולצד צפון השדים נגלים לבני אדם מאד. ויש אומרים שהוא שם אדם שהיה יודע מאד במעשה השדים ואחיות העינים.

ו.ב. פירוש על כמה אגדות, הגר"א

לדידי חזי לי הורמין בר ליליתא. ענינו שנאמר והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קדש הקדשים (שמות טו, לג), ואמרו בוזהר שהוא חצר הכבוד (וזהר ח"א נ"ג כ"ג), שהוא מבדיל בין כלי הקול שהוא קודש קדשים מיוחד לתורה ולתפילה ובין כלי המאכל שהמה ג"כ קודש, כמאמר הלל, בואו ונגמל חסד להדא עלובתא ויזיק לה ג"ג, ולכך אמר ההוא מינא מפלגא ולתתאי (דאהורמיו) [דהורמין] (פנסהרין לס א' פ"ט"ה), נראה שר"ל מפלגא ולעילא מודה שהוא מיוחד להקב"ה אבל מפלגא ולתתא (דאהורמיו) [דהורמין], כמ"ש בזכריה וכי תאכלו וכי תשתו כו' (זכריה ז, ו') אמר ליה אי אפשר דאם כן לא שביק ליה לאעבוריה מיכלי ומשתי, והנה האכילה והשתיה מונחין מפלגא ולמטה, אלא שמע מינה שגם הוא קודש, אבל יש בני אדם שגם תורתם ומעשיהם אינם אלא להתפאר, ואמרו בוזהר שהן מסטרא דערב רב מבני לילית" (וזהר ח"א כו כ"ג, פקודי מינא כו כ"ג), האומרים נעשה לנו שם, בנינון בי כנישתא וכו' (זוסיק כלאים כה א' וב' ז"ח יתרו ד"ה נ"ג) ואלו המה כולו של (הורמיו) [הורמין], אף מפלגא ולעילא (דאהורמיו) [דהורמין], וזהו (הורמיו) [הורמין] בר ליליתא.

דהוה קא רהיט אקופא דשורא דמחוזא. על דרך שאמרו, ועליהם אמרה חנה ה' (סמית ומחיה) (יחתי מריבין) (פ"א ב' ה'), א"ר יצחק בר אבין ופניהם דומין לשולי קדירה, ואמר רבא ואינון משפירי שפירי בני מחוזא ומקריין בני גיהנם (כ"ה ח' א') פ' שפירי, כל מעשיהם אינם אלא להתנאות בהם וקרדום לחפור בהם, ואמרו אני חומה זו תורה ושדי כמגדלות אלו ת"ח (ס"ה ט' ה' כ"ב ח' כ"ג), וזהו אמרו דרהיט אקופא דשורא דמחוזא, ר"ל (בני"ג) ת"ח של מחוזא בני גיהנם העוסקים בתורה להתנאות בהם.

ורהיט (פרסה) (פרשא) כי רכיב חיותא מתותיה ולא יכיל ליה. שהצדיקים ות"ח נקראים ורכבים, כמ"ש בחלק את רגלים רצתה ואיך תתחרה את הסוסים (ירמיה יב, ט), ומה בשביל שכר ארבע פסיעות ששלמתי לנבוכדנאצר שרץ אחר כבודי אתה תמיה, כשאני משלם שכר לאברהם יצחק ויעקב שרצו לפני כסוסים על אחת כמה וכמה (פנסהרין פ' חלק ו' א'), ואמרו, תנא דבי רב ענן מאי דכתיב רוכבי אתונות צחורות (שופטים ה, י), אלו ת"ח שהולכים מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה ומבארין אותה כצהורים (פירוכין נד כ' פ"ט"ה), ואמר, מלפנו מבהמות ארץ (איוב לה, יא), פ' שילמד האדם מן הרשעים שדומים במעשיהם לבהמה, כמו שהם לומדים תמיד שלא לשם שמים בשקידה רבה, ככה תלמוד בלבב שלם שמים, כי קשה לאדם מאוד ללמוד בחפץ וחשק לשם שמים, כמו שאמרו, יהי רצון שיהא מורא שמים

ג שם: גומל נפשו איש חסד, זה הלל הזקן שבשעה שהיה נפטר מתלמידיו היה מהלך והולך עמם, אמרו לו תלמידיו רבי להיכן אתה הולך אמר להם לגמול חסד עם הדין אכסניא בגו ביתא (פס האורח הזה כפוך הכיס). אמרו לו כל יום יש לך אכסניא, אמר להם והדין נפשא עלובתא לאו אכסניא בגו גופא (האס חין הנפש הפלטה הזאת אורחת כפוך הגוף), יוסא דין היא הכא למחר לית היא הכא (ניסוס היא כאן ולמחר חין היא כאן).

ד בדפור"ר (והבאים אחריו) יש בלבול ניכר בכל המאמר הזה בין המלים "הורמין", "אהורמיו" ו"הורמיו", ומקור הסעויות הוא מפני שבסנהדרין (מובא בהערה הבאה) יש גורסים: מפלגן לעילא דהורמיו מפלגן לתתא דאהורמיו, ו"ג: מפלגן לעילא דהורמיו מפלגן לתתא דהורמיו, כמובא בתוס' שם, ובנדפס כבר נקטו פעם כגירסא ראשונה ופעם כשנייה. וכאן הגהתי את ביאור הגר"א להתאימו עם הגירסא השנייה מפני שבסוגיין בב"ב בכל הספרים גרסינן "הורמין בר ליליתא" דלפי ביאור הגר"א הוא החלק התחתון שהשתלם על העליון, וע"כ לדידה גם בסנהדרין גרסינן "מפלגן ולתתא דהורמיו".

ה שם: אמר ליה ההוא אמנשא (בבאהגר"א כאן: מין) לאמיטר, מפלגן ולעילא דהורמיו מפלגן לתתא דהורמין (מחזו ולמפלה של האדם שייך להקב"ה, מחזו ולמטה שייך להורמין) — לפי הגי' השנייה כפופ' שם ופ"י הפכה הקודמת) א"ל אי"כ היכי שביק ליה הורמיו להורמין לעבורי מיא בארעיה (אמר לו אמיטר, אם כן איך הורמיו מרשה להורמין להפגור מים דרך שעתו).

ו ס"פ שם: הלא אתם האוכלים ואתם השותים. פ' אכילה ושתייה אינן מיוחדות להקב"ה אלא לאדם.

ז פ' שאם הפה שהוא כלי לקדושה נותן לאכילה ושתייה לעבור דרכו הרי שגם הן קשורים עם קדושה.

ח היא שם כת סומאה מסויים מוכרז בישיעה לר, יד. ועי' גם זוהר ח"ג י"א א'.

י פ', והם הדיפים שכיסים של בני מחוזא ונקראים בני גיהנום.

יא פ"ס ולכצ"ל להלן שתי תיבות לפני "מחוזא".

פ שם: ובני בתי כנסיות ובתי מדרשות וכו' לא לשמא דה' אלא למעבד לון שם (כונין ביהכ"ג וכיחתי"ל לא נשם שמים חלל נשמות נשמות).

זב. פרוש על כמה אגדות - הגר"א (המשך)

עליכם כמורא בשר ודם, ואמר תדע וכו' (נכסות כח כ"ג), וזה אמרו ורהיט פרשא כו' ולא יכיל ליה, שהלומד לשמה קשה לו ללמוד כל כך בשקידה רבה כנ"ל.

זמנא חדא הוה מסרגן ליה תרתי (חיותא) [כודנייתין] וקיימין אתרי גשרי דדונג. כי היצר הרע וכל שלוחיו נקראים על פי מדותיו סריסים, כמו שאמרו בזהר [בלוייתן] שסרס (לוייתן) את הזכר וכו' (זוהר ח"ב קח כ"ג), וכן מדותיו נקראין כודנייתין¹⁷ דלא מולדין, וזה ענין בנות לוס כמש"כ בזהר (זוהר מדינ' ח"א קי כ"ג), ונבאר לקמן,¹⁸ שאמרו ואיש אין בארץ לבוא עלינו וכו' (נכסות יט, לא).

ועקרו של הורמין על שתי מדות הללו שהן מפלגא ולמטה באדם,¹⁹

ומפלגא לעילא יש רוח גבוה שהוא תאות הכבוד, כמו שפי' הרמב"ם על עין רעה הוא הקנאה, ונפש רחבה הוא התאוה, ורוח גבוה הוא הכבוד (פי"ט אבות פ"ט מ"ט).

וכל ענינו של הורמין רק על נפש ורוח הבהמית של האדם, כמ"ש במדרש על כליון וערפה (כמ"ח רוח ד"ס וס"ט עני בני),²⁰ ששניהם עתידין למחות מן העולם, כמ"ש כדונג מפני האש (מייב"ט ד, ו) ועומדים על ים העולם הזה²¹ כמו גשר, וזה אמרו אגשרא דדונג.

ושוור מהאי גיסא להאי גיסא ומהאי גיסא להאי גיסא.²² פי' קופץ ומשנה מדתו מכבוד לתאוה ומתאוה לכבוד כמ"ש בביאורי על מגילה מה שאמרו ז"ל, אתנווי אתני בהדי הדדי אי מינן אפרכי מיניכו מלכי, ואי מינן מלכי וכו' (מגילה יב א' פ"ט),²³ שהן תאוה וכבוד, שרים הממלאים זהב להם למלאת תאותם, ומלכים מקום רגלם יכבדו.²⁴

ונקיש תרי מזגי דחמרא בידיה ומריק מהאי להאי ולא נטפא נטיפא לארעא. ענינו כמ"ש בזהר על שתי בנות לוס שאמרו לכה נשקה את אבינו יין כו' (נכסות יט, לא), שהן ב' כחות והן התאוה והמתעורר²⁵ (זוהר מדינ' ח"א קח כ"ג), שהן מסייעין זו לזו, התאוה באה מן המתעורר, והמתעורר לבדו בלא תאוה לשוא יעורר, ולא נטפא נטיפא לארעא, שלא עשו אחת מעשה שלא מדעת חברתה, וזה אמרו תרי מזגא דחמרא, ואמר נטיפא לארעא, פי' שלא נתן לו ה' לב לדעת שסופו לעפר.

וההוא יומא יעלו שמים ירדו תהומות. פי' יום הידוע,²⁶ שהנפש ורוח (המשכילים) [השכלית] יעלו למעלה השמים, ונפש ורוח הבהמית ירדו תהומות, כמ"ש מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת כו' (קהלת ג, לא), ואעפ"כ לא חזר ממעשיו הרעים. עד דשמעו בי מלכא. פי' מלכותא דרקייע.

וקטלוהו. מפני שכל הימים מדת הדין מקטרגת ואין שומעין לה עד ההוא יומא, שלכן נקרא הקב"ה נושא עון (שמות לה, ז) שסובל אותו עד ההוא יומא.

וכל ענין סיפור המאמר הזה הוא על מדת התאוה והכבוד שעליו נאמר יעלו שמים ירדו תהומות (מגלים ק, טו), שעוסק בתורה ומצות שיכבדו אותו ויעלה לשמים שיאזכר²⁷ ואח"כ ירד תהומות במצולות התאוה ובארות חמרי היצר, והוא על סדר הכתוב, יעלו שמים ירדו תהומות נפשם ברעה תתמוגג (מגלים טז), אחר שאמר ותרומם גליו (טז, טז), מדת הגאווה, אחר כך בא אל הכבוד²⁸ והתאוה.

יב סט: תדעו כשאדם עובר עכירה אומר שלא יראני אדם.

יג בב"ב עד ב' איתא "והרג הנקבה".

יד פי' פירוט.

טו ד"ה ונקוס, שתאות הגוף והרוח (שהן שתי בנות לוס) אינן מולידות.

טז נראה שהוא ס"ס וצ"ל "תאוה".

יז שם איתא שכליון הוא רוח הבהמית וערפה נפש הבהמית, אבל מה שפסטיך הגר"א ששניהם עתידין למחות מן העולם ליתא, אלא שכליה אותה הקב"ה (וברות רבה ב, ה, איתא על מחלון וכליון, מחלון שנמחו מן העולם וכליון שכלו מן העולם), וכנראה דברים אלה הם ביאורו בפסוק כדונג מפני האש, ואולי יש להגיה בגר"א "ושניהם" במקום "ששניהם".

יח ע"פ רות רבה ג: עולם זה דומה לים, וכן לעיל בתחילת מאמר ב: בין גלא.

יט כמ"ש אין המלים "גיסא, גיסא".

כ פי' מדי ופרס עשו תנאי זו עם זו, אם המלכים ממנו השרים ממם, ואם המלכים ממם השרים ממנו, וכ"כ בהגר"א ע"ד רסו למגילת אסתר א, ג.

כא ע"פ ישעיה ט, יג.

כב היינו התאוה והנאות גופניות וההתעוררות להנאות הרוח כמו כבוד, רכישה, השתלשלות וכדו', ועי' בהגר"א לקהלת ב"ברק השחר".

כג פי' יום המיתה.

כד ע"פ איוב כ, ו.

כה ההבדל בין גאווה וכבוד נר' שגאווה היא השתלשלות שכלית של האדם על עצמו כחשוב, אבל כבוד הוא הנאה שאדם חש כשאחרים מכבדים אותו (ויתכן גם מי שאינו בעל גאווה ירגיש הנאה זו) והוא תאות הרוח. אולם עי' באהגר"א לאגדות ברכות פ"א אות ח שכתב "והנאותה שהוא הכבוד".

לדידי חזי לי הורמין בר לילותא כו'. ופרש"י
 והאי עובדא להדיע נדקומיו של הקב"ה שמרחם על הבריות כו'. עכ"ל ע"ש והוא דחוק דל"כ כל
 הסיפור מלמא דלא נריכי דלא הל"ל אלא דחזי ליה בין הבריות ויראה שהכונה צה כלפי מ"ש שהשטן
 הוא הילת"ר הוא המלאך המות ואמרו בפ"ק בחן יורד ומתעה ועולה ומסטיין יורד וטטל נשמה זה
 הורמין הוא מגודא של שטן ומתחלה הוא מתגרה בזמר טובים כמ"ש בטן כל הגדול מחמרו ירו
 גדול ממנו והוא שאמר שמתחלה הוא מתגרה באומה הישראלית להחשות ח"ש דהוה קא רהט
 אקופיה דשורא כו' חומה הוא רמו על התורה או על כ"י כמ"ש פרק האשה לן וביזמא לאן על
 פסוק אני חומה ח"ש שהיה מתגרה בשיי החומה דהיינו במקום שאינה חוקה כ"כ כי יסוד החומה
 היא יותר חוקה והייט אי תורה קאמר שהיה מתגרה בד"ת בדבר שאין צו טעם מפורש כגון שעטנז
 ופרה אדומה שא"ה ושטן מונין כו' ואי פי חומה כ"י היה מתגרה בבני אדם שאין חוקים הרבה
 באומה ובדקי השכל ואמר דרהיט פרשא כו' הוא רמו על נדקי ישראל שרטו צמנות הקב"ה כסוסים
 הללו כדאמרין צפרק חלק לבן שא"ה את רגלים רמת וילאוך ואיך תמחרה את הסוסים וגו' ח"ש דלא
 יכל ליה האי הורמין להחשות את ישראל כי המנות והתורה מגינין עליהם שלא ישלטו בהן יר הרע
 ואמר כיון שלא יכול הלך להתגרות בא"ה ח"ש דהוה מסרגין תרתי חיותא פרש"י ב' פרדות הוא רמו
 על ב' מלכיות ואומות שהיו מושלים ומתגרות זו בזו ע"י השטן וע"ש שהפרד הוא פסול דימה האומות
 לפרדה כמ"ש באגדות דסבי דבי אחונא לגן וכמ"ש דניאל לעת קן יתגרה מלך הנגב ומלך הצפון זה
 צה ח"ש שהיו מסרגין מוכנין למלחמה זה על זה וקאמר דקיימן אחרי גשרי דדונג כו' הוא רמו
 שמקום עמידתן לכלייה כמ"ש לרן כהמס דונג מפני אש יאבדו רשעים מפני אלהים ואמר דשוור
 מהאי להאי דהייט להתגרות זה צה ולפעמים ינצח זה ופעמים זה כמפורש דניאל לרן ואמר דהוה
 נקיט תרי כסי דחמרא כו' הוא רמו לכוס התרעלה שישתו העובדי כוכבים לעתיד כמו שהעיד ישעיה
 הנביא וכדאמרין פ"ק דסוטה לרן ח"ש לב' מלכיות ואומות הללו שיהיו שולטין לימות המשיח כמו
 שהעיד דניאל נקיט השטן הזה תרי כסי דחמרא של כוס התרעלה שיהיו כלין לימות המשיח ואמר שלא
 נטפו מהן לארעא הוא רמו על כליון ופורענות גמורה שיבא עליהן ע"ד ימנו ישמו כל רשעי ארץ
 דהייט שלא ישאר צו כלום ואמר דאז יעלו שמים דהייט כמ"ש לרן שיהיו שמים חדשים וארץ חדשה
 ואמר דאז שמשו צי מלכא דשמיא מה שהוא מתגרה בצדיקים להתעמתן ולא יכל להו וקטלימיה לשטן
 כדאמרין צפרק החליל לרן שלעתיד נדמה לצדיקים כהר וגם בעיניו יפלא היאך היה אפשר לצדיקים
 לנצחו ויהרוג אותו הקב"ה דהייט שלא ישלטו צם עוד יתה"ר וכמ"ש לטן ואת הצפוני ארמין וגו' עכ"י

בחן דף טז ע"א. בטן סוכה דף נב
 ע"א. לן פסחים דף פז ע"א. לאן דף סז ע"א. לבן סנהדרין דף צו ע"א.
 לגן בכורות דף ח ע"ב באגדות מהרש"א ד"ה ה"ג שאמר להם. לרן תהלים סח,
 ג. לרן תהלים סח, יא. לרן דף ט ע"א. לרן ישעיהו סה, יז. לרן סוכה דף
 נב ע"א. לטן יואל ב, כ.

ד. בן יהוידע

הורמיז בר לילתא דהיה קא רהיט וכו'. הגה המאמר הזה
 מוכח מתוכו שהוא מדבר בענין הקליפות וכוחם, ולכן לא פרשתי
 בו כלום, דאין ראוי להעמיק ולפרש דבריו מפני הפחד, וכאשר
 ישתברו הקליפות ורוח הטומאה יעבור מן הארץ, והאלילים כרות
 יכרתון לתקן עולם במלכות שדי, אז יהיו מוכנים הדברים האלה
 מאליהן,

11. מאמרי הרא"ה

בא לומר מה שראה כח הרע הבא מתשוקת ההמונים לשום זהב כסלם, וכל תשוקתם אינה כ"א לבנות בתי חומה, ולקמץ בממונם שלא ליתן לכל דבר צדקה, והם מחשבים שהמה בוטחים כמה ששימו על עפר בצר, ויבצרו העיר אשר דרים בה בחומות גדולות. ובאמת זהו עיקר חורבנם. ולא תועיל להם שום הצלה לעת פגע, כי כח המשחית מוכן בזה גופיה שהם מסירים בטחונם מה', ושמים מבטחם בכח ידם. ונודע כי מיושבי מחוזא העשירים היו אנשים כאלה נמצאים, כדאמרי' בר"ה (יו א) 'ופניהם דומין לשולי קדרה, אמר רבא: ואינהו משפירי שפירי בני מחוזא ומקריין בני גיהנום'. אמר שאף שהלילית עצמה עיקר משכנה במקום חורבן ושמומן, כדכתיב 'שם הרגיעה לילית' (ישעיה לר יד), ואין רצונה בישוב העולם, אך ישוב המביא לידי חורבן כחורבן דמי, ועל ישוב כזה היא שמחה.

אמר כי הורמין בר ליליתא דהיינו מורשה אחד מכוחותיה, לשון הורמנא ורשות, הוה רהיט אקופי דשורא דמחוזא, כי משכנו על ראשי החומות הגבוהות, אשר בני מחוזא הטפשים הרימו מגדליהם לתלפיות, וסוכרים כי הם מישבי עולם ואינם כ"א חרובי קרתא, כי ע"ז השגחת השם ית' והצלתו נמנעת מהם, ולא די שלא יועילו להם מבצריהם, עד שלא יצטרכו לשום עזר כבא עליהם אויב, אלא שגם חילים ורוכבי סוסים ג"כ לא יוכלו למלט נפשם, תחת אשר אם לא שמו מבטחם בארמונות ומבצרים היו נשמרים ע"י ההשגחה האלהית, ועתה גם כי רהיט פרשא מתתאי ורכיב סוסיא לא יכול לו לגרש כח המכחיל השורה דוקא במבצריהם. ומספר איך שנותנים כח לחבל בין בכלל בין בפרט, כי יש שכ"כ גדלו בתאוות חמדת הממון עד שאין להם שום רצון אחר כ"א להרבות הון ללא תכלית, ואפילו אם יהיו חשוכי בנים שאין לו מה לדאוג לבניו אחריו, וגם כשיהיה לעת זקנותו וחלישות כוחו, שכבר עומד הוא על פתח קברו, ורואה הוא שקרבו ימיו לעבור את העולם לעולם אחר, עכ"ז אע"פ שהוא מלא שפע המספיק לו כהנה וכהנה עד שאין לו מקום להחזיק כל עשרו, עכ"ז הוא מדקדק על פרוטה שלא ליתן לצדקה לעניי הארץ, וכ"כ גובר עליו כח הטומאה עד שאפילו ביום מותו לא יניח כלום לשום דבר שכצדקה, להחיות נפשו העלובה בעוה"ב. והאנשים האלה המה מרכבה להורמין בר ליליתא, שעל ידם הוא מתחזק להרבות בבנין ע"מ לסתור ולהחריב את אשר נתישב, כדי שיגדל השממון והחורבן. והנה אנשים כאלה, כשהם חשוכי בנים, יש להם לדאוג לנפשם, שאם אין ברכה להם מצד גופם, יראו עכ"פ שלא תהיה נפשם עקורה מפרים של צדיקים. אבל כשגם פירות של מע"ט אינם איתם, נמצא שהגוף גם הנשמה שניהם עקורים כפרידה שאינה יולדת ואין בה סי' ברכה כדחז"ל בפ"ק דקדושין. וז"ש זמנא חדא הוה מסרגאן ליה, מוכנים לרכיבתו. תרתי כודנייתא, היינו חשוכי בנים, שהוא ריקן מכל מצוה, והנשמה שלו ג"כ כודנייתא דלא ילדה, וקיימין אתרי גישרי דדונג, הכונה שעומדים לעבור מעולם לעולם, ושניהם מרגישים כי כוחות הגוף מתמוטטים והנפש ג"כ סר צילה ממנה, כדברי הזוהר, ואין שלטון ביוה"מ, והם מלאים עושר ושפע, אשר זה עצמו משכרתו בין גאווה, וזהו דנקיט תרתי כסי דחמרא בידיה, שהשפע הוא יותר ממה שיוכל לקבל, וא"צ כלל למילואו, ומוריק מהאי להאי, ותחילה אמר ושוור מהאי להאי ומהאי להאי, שכח שלטנותו מקפת את הגוף ואת הנפש, כי לפעמים יחזק כח קמצנותו ע"י מה שאומר לו שצריך לחזק גופו הנחלש מזקנה, ולפעמים אומר לו שצריך לפזר זהב וכסף על שרים ושרות לשמח בהם נפשו העגומה, ולמה יתן לצדקה אחרי שמוכרח הוא להוצאות אחרות. וכמו כן תרי כסי דחמרא הכונה שעסקיו פי שנים מצרכיו, ומוציא כסף על עסקיו כדי להרבות עוד הון, ומחשב בדעתו שהוצאתו רבה כי צריך הוא למשרתים ובנינים לעסק זה ולעסק זה, ולוקח ממון

מעסק זה ונותן בעסק זה, ולפעמים מהפך מטרחה. אך לא נטפא ניטופתא לארעא לזולתו לעניי ארץ. רק בכוסו אשר יתן עיניו בו, ואותו היום 'יעלו שמים', שהוא יוה"מ, שהנפש תעלה שמים, והגוף ירד תהומות, ועכ"ז לא תסור קמצנותו ממנו. יען הורגל בה כל ימיו ואביק בה כמינות דמיא. ויען כי לא יתן צדקה פדיון נפשו. ע"כ שמעו בי מלכותא של מעלה וקטלוהו, כי לו עסק בצדקה הוסיפו לו חיים. כדחז"ל 'יצדקה תציל ממות' — ולא ממיתה משונה כ"א ממיתה עצמה' (שבת קנו ב.). 'בן צדקה לחיים' (משלי יא ט).

3.2 בריות מיוחדות ומשונות (מהירות)

2א. חידושי אגדות, מהר"ל

אמר רבה בר חנה וכו'. (שם) אמר רבה בר בר חנה דע כי בא לבאר לנו כי יש נבראים שנבדלים משאר הנבראים שהם בעולם. ובאר לנו גדולת גלי הים ואח"כ ענין הבריאה הזאת שנקרא הורמיו, והוא כח רוחני. ואח"כ בא לבאר ענין הראם שאין ספק שג"כ הוא בריאה מיוחדת שאינו כמו שאר הנבראים. והורמיו זה אינו שד כי אינו מדבר כאן מן השדים אבל הוא בריה רוחנית ואינו בכלל המזיקים את הבריות, ואמר שענינו

לדידי חזי לי הורמין בר ליליתא דהוה קא רהיט אקופיה דשורא דמחוזא ורהיט פרשא כי רכיב חיותא מתתאי ולא יכיל ליה זמנא חדא הוה מסרגו ליה תרתי כודנייתא וקיימין אתרי גשרי דרוגנג ושוור מהאי להאי ומהאי להאי ונקיט תרי כסי דחמרא בידיה ומוריק מהאי להאי ומהאי להאי ולא נטפא מינייהו נטפא לארעא ואותו היום יעלו שמים ירוו תהומות הוה עד דשמעו בי מלכותא וקטליה.

שיש לו מהירות וזריזות היותר גדול, וז"ש דהוי רהיט אקופיה דשורא וכו' ודבר זה מורה על המהירות וזריזות שלא היה מקבל (המעזה) [המעטה] כלל. וכן מה דשוור מהאי גיסא להאי גיסא והיה מוריק כסא ולא נפל נטפא על ארעא ואותו יום היה רוח גדול וחזק ועם כל זה לא נפל נטפא, והכוונה בזה לפרש מהות כח בריה זאת וענינו. ואמר כי ענין שלו הזריזות ומהירות וז"ש דלא נפל נטפא על ארעא מן מה שהיה מוריק מן כוס לכוס. כ"כ היה מהיר וזריז, ומפני זה אמר דשמע מלכותא וקטלה, ר"ל כי כח בריה זאת מתנגד לכח המלכות כי אין ספק כי המלך ראוי לו הזריזות וזהו ענין המלכות ואין

2א. חידושי אגדות, מהר"ל (המשך)

שני מלכים משתמשים בכתר אחד, ולכך כח האחד מבטל כח השני. וכך מוכח בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין ל"ט א') אמר ההוא אמגושא לאמימר מפלגא ודלעיל דא הורמן ומפלגא לתתאי דא הורמיו ע"כ, וזה כי היו סוברים כי כח זה מושל על האדם ולפיכך על האדם קאמר הכא דשמעא מלכתא וקטליא ליה, ר"ל שכח המלך מבטל כחו. ומפני שדבר זה בנבראים שהם נבדלים מן הנמצאים, דבר [זה] ג"כ מזה הכח שהוא כח רוחני נבדל מן הנבראים הטבעיים, כמו שזכר אחר כך ג"כ נבראים כיוצא בזה כמו שיתבאר סדר שלהם, כי יש דבר דבק במדריגה מיוחדת כמו גלי הים שיש להם התרוממות ויש בריה שיש לה כח הזריזות והמהירות, ולפיכך אמר דהוי רהיט אקופא דשורא וכן מה דהוי מוריק ב' כוסות זה לזה ולא הוי נפל נטפא על ארעא וזה שאמר דשמעא מלכתא וקטליה כי כל זה ראוי לכח הזה ומתנגד אל זה כח המלכות. ודי בזה.